

MUINAISJÄÄNNÖSTEN HOIDOSTA MONUMENTTIEN ADOPTOINTIIN

Leena Koivisto, arkeologi, Satakunnan Museo

Muinaisjäännösten hoito aloitettiin Suomessa 1980-luvun lopulla, kun valtion työllisyysvaroja kohdennettiin pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen. Museovirastoon perustettiin muinaisjäännösten hoitoyksikkö, jonka kautta hoitotoiminta kanavoitiin eri puolille Suomea perustettuihin toimipisteisiin. 2000-luvun vaihteeseen mennessä toiminta oli jo vakiintunut. Museoviraston alueelliset yksiköt tekivät yhteistyötä muiden maakunnallisten toimijoiden kanssa, erityisesti maakuntamuseot olivat luontevia yhteistyökumppaneita ja alkuun myös toimipisteiden sijaintipaikkoja. Tärkeitä kumppaneita olivat myös mm. kunnat ja lukuisat kotiseutu- ja museoyhdistykset. Satakunnassa muinaisjäännösten hoito alkoi vuonna 1994. Hoidettuja kohteita oli parhaimmillaan vuosittain yli 50 ja kaikkiaan raivaus- ja maisemanhoitotöitä tehtiin yli 90 muinaisjäännösalueella.

Muinaisjäännösten hoitoyksikkö lakautettiin Museoviraston organisatiomuutoksen yhteydessä ja vähitellen käytännön hoitotyö lopetettiin kokonaan vuoteen 2013 mennessä. Monella alueella yli 20 vuotta jatkunut maisemanhoito päättyi. Merkittävien kulttuuriympäristöjen umpeenkasvuun sen sijaan ei tarvittu kovin montaa vuotta. Muinaisjäännösten säännöllisen hoidon päättymisen vaikutuksia ei liene tieteellisesti tutkittu, mutta kohteilla kulkijoiden on ollut helppoa havaita tapahtuneet muutokset. Maisemien sulkeutuminen ja rakenteiden peittyminen on ollut nopeaa. Useat muinaisjäännösalueet ovat osa laajempaa kulttuurimaisemakokonaisuutta, osa myös perinnebiotooppeja.

Kuvat 1 ja 2: Panelian Lammashaan/Loukomäen rökkiöaluetta Eurassa hoidettiin 2010-luvun alussa (kuva 1) ja kunta merkitsi kohteen opastauluilla (kuva 2). Kuvat: Leena Koivisto, Satakunnan Museo, 2010.

Näillä kohteilla hoidon päättymisen on johtanut sekä maisema- että luontoarvojen heikentymiseen, sillä säännöllisellä niitolla jäljiteltiin laidunnusta, niittojäte kerättiin pois ja alueet pysyivät avoimina ja ketomaisina.

Samaan aikaan kun muinaisjäännösten hoito 1990-luvulla kehittyi, Suomi liittyi Euroopan unioniin. Kunnille ja yhdistyksille avautui mahdollisuus uudenlaisiin rahoituskanaviin. Rahoitusta saatiin mm. matkailua, paikallidentiteettiä ja yhteisöllisyyttä edistäville hankkeille. Kulttuuri- ja muinaisjäännösmatkailua kehitettiin. Eri puolille maata suunniteltiin ja rakennettiin lukuisia opastettuja reittejä, jotka hyödynsivät tai jopa tukeutuivat kokonaan hoidettuihin muinaisjäännöksiin. Projekteilla on aina päättymisaikansa, mutta monella paikkakunnalla luotettiin siihen, että jatkossa kylteistä ja opastusrakenteista vastaa Museovirasto tai ”joku muu” toimija. Viimeistään nyt on tullut se aika, kun portaat, sillat ja opastaulut ovat niin huonokuntoisia, että ellei kunnostajaa löydy, ne on turvallisuussyistä purettava. Tätä on jo paikoin tehtykin.

Kuvat 3 ja 4: Panelian Lammashaan/Loukomäen hoidon päättymisen jälkeen vanha hakamaa on taas kasvanut umpeen. Kuva: Leena Koivisto, Satakunnan Museo, 2020.

Toki joitakin muinaisjäännöksiä hoidetaan edelleen. Valtion omistamat ja Museoviraston aikaisemmin hallinnoimat muinaisjäännösalueet ovat pääosin siirtyneet metsähallituksen vastuulle. Monilla näistä kohteista Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa hoitoa on alkuvaiheuksien jälkeen päästy jatkamaan. Adoptoi monumentti – toiminta on aloitettu, mutta toistaiseksi adoptiokohteita on vasta kourallinen. Kokonaan vapaaehtoisvoimin tehtävä hoito ei sovi kovin monille muinaisjäännöksille eikä adoptoijia ole helppoa löytää, toisaalta adoptointisopimuksen ja hoitosuunnitelmien tekeminen sekä maanomistajan kanssa neuvottelu

työllistävät vastuumuseon arkeologia yllättävän paljon. Joistakin merkittävistä muinaisjäännöksistä vastaa kaupunki tai kunta, kuten Sammallahdenmäen maailmanperintökohteesta (Rauman kaupunki) ja Luistarin muinaispuistosta (Euran kunta).

Museoviraston muinaisjäännösten hoitoavustuksesta toivottiin kannustetta yksityisten ja yhdistysten hoitohankkeisiin. Toistaiseksi hakijoita on kuitenkin ollut vain vähän. Satakunnasta saadun palautteen perusteella avustuksen hakeminen on koettu hankalaksi ja sen käyttö ongelmalliseksi: vaikka yhdistyksillä olisi intoa hoitotalkoisiin ja yhdessä tekemiseen, avustus ei kannusta vapaaehtoistyöhön, sillä vaadittavaa omarahoitusosuutta ei voi korvata talkootyöllä. Parhaiten avustus sopiikin ostopalvelujen käyttämiseen, esimerkiksi kasvillisuuskartoituksen teettämiseen, opastaulujen hankintaan tai aidan rakentamiseen. Säännöllisen muinaisjäännöskohteiden hoidon järjestäminen odottaa edelleen ratkaisuaan. Työtä ja tekijöitäkin olisi, mutta niiden kohtaaminen ei toistaiseksi näytä onnistuvan.

Kuva 5: Avoin maisema Panelian Kuninkaanhaudan ympäristössä Eurassa on sulkeutumassa. Kuva Leena Koivisto, Satakunnan Museo, 2020.